

Wacław Jarmołowicz

Beata Woźniak

Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

Polityka państwa wobec bezrobocia*

1. Wprowadzenie

Współczesny rynek pracy charakteryzuje się wysoką dynamiką przepływów siły roboczej z tych sektorów, działów i gałęzi gospodarki, które określane są mianem tradycyjnych, do sektorów nowoczesnych i konkurencyjnych, w tym zwłaszcza o charakterze szeroko pojętych usług. Przekształcenia strukturalne i instytucjonalne są przy tym charakterystyczne, chociaż nie to samo – zarówno dla krajów o gospodarce rynkowej i wysoko rozwiniętych, jak i krajów przechodzących transformację. Konsekwencją tego typu zmian na rynku pracy jest powstawanie bezrobocia frykcyjnego¹, strukturalnego² i instytucjo-

* Artykuł przygotowany w ramach projektu badawczego nr N112 019 31/1717 pt. „Ekonomia głównego nurtu wobec problemu bezrobocia, produkcji i inflacji w warunkach transformujących się gospodarek”, finansowanego ze środków na nauki w latach 2006–2008 przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

¹ Bezrobocie frykcyjne wiąże się z naturalną dynamiką rynku pracy w gospodarce rynkowej. Na rynek ten wchodzi bowiem nieustannie nowe roczniki siły roboczej poszukujące pracy. Ponadto, zachodzą tu procesy powstawania oraz likwidacji wielu spośród istniejących miejsc pracy, a także niektórzy spośród pracujących zmieniają swoje preferencje i podejmują decyzje o zmianie miejsca zatrudnienia. W rezultacie, w dynamicznej gospodarce zawsze istnieje pewna liczba wolnych miejsc pracy oraz pewna liczba osób poszukujących pracy, tak jest wtedy, gdy popyt na pracę zrównany jest z jej podażą. Por. R.G. Ehrenberg, R.S. Smith, *Modern Labor Economics, Theory and Public Policy*, HarperCollins Publishers, New York 1991, s. 586.

² Bezrobocie strukturalne to efekt oddziaływania ekonomicznych i społecznych czynników wywołujących zmiany w strukturze kwalifikacyjnej, gałęziowej i regionalnej rynku pracy. Bezrobocie strukturalne definiowane jest zatem głównie w kategoriach niedopasowania struktury podaży

nalnego³ – zaliczanych w świetle współczesnych poglądów do „bezrobocia równowagi”, tj. takiego, które „nie znika” nawet w warunkach wzrostu gospodarczego i „mie ci” się w stanie „pełnego zatrudnienia”. Pozostał z kolei cząstek bezrobocia całkowitego (tj. poza bezrobociem równowagi) stanowi tzw. bezrobocie nierównowagi, którego główne źródła tkwią w zmianach sytuacji (konjunktury) gospodarczej i które bywa też określane mianem bezrobocia cyklicznego.

Należy podkreślić, że szczególny charakter przemian społeczno-gospodarczych dokonujących się w Polsce w ramach transformacji ustrojowej powoduje, iż „normalne” bezrobocie równowagi – charakterystyczne dla dojrzałych gospodarek rynkowych – jest w tym zakresie co do swych rozmiarów ze względu na nadal zachodzące procesy transformacyjne. Podobnie bezrobocie nierównowagi (utożsamiane w gospodarce rynkowej wyłącznie z bezrobociem cyklicznym) obejmuje swoim zasięgiem więcej osób⁴. Zatem także te specyficzne właściwości polskiego bezrobocia (jak również i innych krajów przechodzących transformację ustrojową) wskazują równocześnie na potrzebę ich wyodrębnienia w prowadzonej przez państwo polityce gospodarczej wobec rynku pracy.

Polityka gospodarcza – najogólniej – to wiadome i celowe oddziaływanie instytucji oraz organów państwowych (rządowych i samorządowych) na gospodarkę narodową, tj. na jej dynamikę, strukturę i funkcjonowanie, na stosunki ekonomiczne w państwie oraz jego relacje gospodarcze z zagranicą⁵. Warto też podkreślić, że dla polityki gospodarczej charakterystyczne są tylko takie działa-

do struktury popytu na rynku pracy w przekrojach: produkcyjnych (głębie, branże), zawodowych i kwalifikacyjnych oraz przestrzennych. Por. E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 57; M. Socha, U. Sztanderska, *Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 14.

³ Bezrobocie instytucjonalne obejmuje zwłaszcza takie zachowania pracodawców, które wiążą się z brakiem ich zainteresowania w zatrudnianiu bezrobotnych. Nawet więc w sytuacji, gdy bezrobotni mają odpowiednie kwalifikacje i mogliby podjąć pracę, pracodawcy z różnych powodów preferują utrzymywanie „w pracy” już zatrudnionych pracowników, wydłużając ewentualnie ich czas pracy i nie tworząc nowych miejsc pracy. Obok zachowań pracodawców, źródła tego rodzaju bezrobocia mogą tkwić także w braku zainteresowania samych pracowników podjęciem pracy przy obowiązujących stawkach płac. Por. J.C. Haltiwanger, *The Natural Rate of Unemployment* [w:] *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, Macmillan Press., Cambridge 1987.

⁴ Por. W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie równowagi a polityka państwa wobec rynku pracy* [w:] *Teoretyczne aspekty gospodarowania*, pod red. D. Kopycińskiej, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 55–67; B. Woźniak, *Bezrobocie a równowaga rynkowa. Koncepcje teoretyczne i praktyka funkcjonowania gospodarki rynkowej* [w:] *Gospodarka polska w obliczu akcesji do Unii Europejskiej. Bariery i czynniki rozwoju*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005, s. 33–55.

⁵ Por. *Polityka gospodarcza*, pod red. B. Winiarskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 17.

nia, które są zgodne z przyjmowanymi celami i zasadami oraz realnie wpływają na przebieg zjawisk i procesów gospodarczych⁶.

Jednym z rodzajów tak rozumianej polityki gospodarczej państwa jest polityka wobec rynku pracy, przyjmująca za podstawowy cel pełne zatrudnienie. Dodajmy, że pod pojęciem pełnego zatrudnienia rozumie się najczęściej taki stan zatrudnienia w gospodarce, który wiąże się z mniej lub bardziej akceptowanym (naturalnym) stopem bezrobocia (a więc i bezrobocia równowagi).

Państwo, wyznaczając sobie za cel pełne zatrudnienie i uznając potrzebę ingerencji w „niedoskonały” czy też „zawodny” mechanizm rynku pracy, może wykorzystywać zarazem różne rodzaje polityki w dziedzinie wzrostu zatrudnienia i ograniczania bezrobocia. Należy tu – według E. Kwiatkowskiego – zwłaszcza następujące⁷:

- oddziaływanie na popyt na pracę oraz na podaż pracy i niedopasowania strukturalne na rynku pracy,
- oddziaływanie na bezrobocie równowagi i bezrobocie nierównowagi,
- metody polityki ekonomicznej w układzie instrumentalnym,
- metody polityki ekonomicznej w układzie segmentowym,
- polityka makro- i mikroekonomiczna,
- polityka zatrudnienia i polityka rynku pracy,
- polityka popytowa i podaży,
- polityka ekonomiczna i polityka deregulacji rynku pracy.

Wśród wymienionych wyżej typów i rodzajów polityki państwa w dziedzinie zwiększania zatrudnienia i ograniczania bezrobocia, ważne miejsce zajmuje polityka oddziaływania na bezrobocie równowagi i nierównowagi.

Warto zarazem zauważyć, że proponowana powyżej klasyfikacja rodzajów polityki gospodarczej, podobnie jak i inne klasyfikacje spotykane w literaturze, nie jest wystarczająco podzielna i zadowalająca, ponieważ poszczególne rodzaje polityki pozostają względem siebie współzależne⁸. Wskazać także należy, że z uwagi na charakterystyczne właściwości bezrobocia równowagi i nierównowagi, państwo może i powinno – wykorzystywać – w walce z nim zarówno instrumenty makro-, jak i mikroekonomiczne, w tym polityk zatrudnienia i rynku pracy.

⁶ W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Państwo jako podmiot polityki gospodarczej na rynku pracy. Elementy oceny* [w:] *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2003, s. 274–288. Zob. także: W. Jarmołowicz, *Przyczynki do dyskursu o pojmowaniu i uprawianiu polityki gospodarczej* [w:] *Procesy i kierunki przemian w gospodarce, przestrzeni i społeczeństwie*, pod red. M. Bucka i J. Słodczyka, Uniwersytet Opolski, Opole 2005, s. 57–65.

⁷ E. Kwiatkowski, *op.cit.*, s. 233 i 234.

⁸ Zob. W. Jarmołowicz, *op.cit.*, s. 57–65 oraz J. Kaja, *Polityka gospodarcza w systemie rynkowym* [w:] *Procesy i kierunki przemian w gospodarce, przestrzeni i społeczeństwie*, pod red. M. Bucka i J. Słodczyka, Uniwersytet Opolski, Opole 2005, s. 67–76.

Celem niniejszego opracowania jest zatem, z jednej strony, próba bliższego objaśnienia samego zjawiska bezrobocia równowagi i nierównowagi, z drugiej zaś – wskazanie możliwych i skutecznych środków oraz instrumentów polityki gospodarczej w zakresie jego ograniczania i przezwyciężania.

2. Bezrobocie równowagi i nierównowagi w świetle współczesnych teorii rynku pracy

W ramach ekonomii neoklasycznej stan równowagi gospodarczej – w skali makroekonomicznej – definiowano zwykle jako stan ogólnego zrównowoczenia przy wystąpieniu pełnego zatrudnienia. W przedstawieniu i ocenie takiego stanu rzeczy odwoływano się m.in. do takich założeń, jak wystąpienie doskonałej konkurencji oraz giętkich cen i elastycznych płac, a także doskonałej informacji dostępnej dla działających na poziomie mikroekonomicznym podmiotów gospodarujących, w tym i przedsiębiorstw.

Co prawda – wraz z rozwojem teorii ekonomii – dostrzegano stopniowo i to, że rynek pracy jest „walrasowski”⁹ tylko wtedy, gdy podaź siły roboczej jest wysoce elastyczna lub gdy przesunięcia siły roboczej odgrywają istotną rolę we fluktuacjach gospodarczych. Wynikała z tego również taka implikacja, że w sytuacji, gdy na „walrasowskim” rynku pracy pojawiają się problemy z zatrudnieniem pracowników w warunkach ich nadmiaru, to byłoby oni zarazem gotowi zaakceptować niższe płace, i to aż do poziomu zrównania się podaży z popytem¹⁰.

Takie podejście zostało jednak podważone przez J.M. Keynesa, który m.in. dowodził, że siła robocza jest wysoce nieelastyczna, płace charakteryzują się sztywnością (zwłaszcza przy ich ruchu w dół), a w gospodarce może pojawić się równowaga nawet przy niepełnym zatrudnieniu. Przyczyną takiej sytuacji nie będzie już jednak brak akceptacji co do obniżki płac, ale brak w ogóle dostatecznego popytu globalnego w gospodarce.

We współczesnej teorii oraz praktyce gospodarowania problem funkcjonowania rynku pracy w równowadze jest jeszcze bardziej skomplikowany, ponieważ nie tylko podaź pracy nie jest wysoce elastyczna, ale i elastyczność popytu

⁹ Pojęcie zaczerpnięte z teorii L. Walrasa. Rynek jest walrasowski wówczas, gdy swobodna gra konkurencji prowadzi do ukształtowania się układu cen, który zapewnia równowagę między podażą a popytem na wszystkich rynkach, odpowiadając najlepszej możliwej alokacji zasobów. Por. *Najważniejsze pojęcia i definicje* [w:] *Współczesne teorie ekonomiczne*, pod red. M. Ratajczaka, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005, s. 179.

¹⁰ D. Romer, *Makroekonomia dla zaawansowanych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 476 i 477.

na pracę ma liczne ograniczenia¹¹. Zmienia się bowiem m.in. treść pracy (a wraz z nią wymagania wobec pracowników), jak również oczekiwania pracodawców i pracowników, ich systemy wartości, znaczenie czasu wolnego, rola związków zawodowych itd. Wszystko to za powoduje, że na obecnym rynku pracy mamy do czynienia m.in. z niedoskonale poinformowanymi podmiotami gospodarczymi oraz licznymi „sztywnościami” uniemożliwiającymi elastyczne dostosowywanie się popytu do podaży pracy, a jednocześnie nie prowadzącymi tak do powstawania bezrobocia równowagi i nierównowagi.

Bezrobocie równowagi zostało zdefiniowane przede wszystkim na gruncie hipotezy naturalnej stopy bezrobocia M. Friedmana (wysuniętej również przez E.S. Phelps’a) oraz teorii bezrobocia NAIRU¹² (czyli stopy bezrobocia niepowodującej przyspieszenia w stopie inflacji¹³). Powyższe teorie to, że obie dotyczą „stanów równowagi”, przy których następuje stabilizacja procesów inflacyjnych.

Hipoteza naturalnej stopy bezrobocia pojawiła się pod koniec lat 60. XX w. i była wymierzona w tradycyjną, keynesowską interpretację krzywej A.W. Phillipasa, obrazującą zamiennie inflacji i bezrobocia niezależnie od horyzontu czasowego. M. Friedman dowiódł przy tym, że niezwykle istotne jest rozróżnienie pomiędzy krótkim a długim okresem, oraz zanegował powszechnie panującą w społeczeństwie iluzję pieniądza, czyli kierowanie się przy podejmowaniu decyzji wielkościami nominalnymi, a nie realnymi. Uwzględniając zarazem tzw. oczekiwania adaptacyjne, autor uzasadnił, że w gospodarce istnieje pewien „naturalny poziom bezrobocia”, do którego system „powraca” także dorazowo po krótkookresowych szokach popytowych, a próby osiągnięcia wcześniejszego poziomu zatrudnienia prowadzą jedynie do destabilizacji gospodarki poprzez zwiększenie inflacji¹⁴. Według M. Friedmana naturalna stopa bezrobocia

¹¹ *Ibidem*. Por. również: W. Jarmołowicz, K. Szarzec, *Równowaga na rynku pracy – między liberalizmem a interwencjonizmem gospodarczym* [w:] *W kręgu liberalizmu*, Materiały pokonferencyjne, Wydawnictwo Forum Naukowe, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Poznaniu, Poznań 2006, s. 115–134.

¹² Por. F. Modigliani, L. Papademos, *Targets for Monetary Policy in the Coming Year*, „Brookings Papers on Economic Activity” 1975, nr 1; R. Layard, *How to Beat Unemployment*, Oxford University Press, Oxford 1986; R. Layard, S. Nickell, R. Jackman, *Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market*, Oxford University Press, Oxford 1991.

¹³ Szerzej na ten temat zob.: W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie równowagi a polityka państwa...*, s. 55–67; W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie jako wyzwanie dla polityki państwa polskiego* [w:] *Wyzwania wobec polityki gospodarczej. Polska na początku XXI wieku*, pod red. J. Tarajkowskiego, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 2006, s. 77–106; B. Woźniak, *op.cit.*, s. 33–55.

¹⁴ W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie równowagi i nierównowagi w gospodarce transformującej się (na przykładzie Polski)* [w:] *Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji, podane kierunki w ograniczaniu bezrobocia*, pod red. J. Ostaszewskiego, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2006, s. 118.

„osiąga poziom, przy którym może być osadzona w walrasowskim systemie równa równowagi ogólnej, pod warunkiem że zostaną uwzględnione w nich strukturalne cechy rynku pracy i rynku towarów, włącznie z rynkowymi niedoskonałościami, stochastyczną zmiennością w popycie i podaży, kosztami zbierania informacji o wakatach i dostępczości pracy, kosztami mobilności itd.”¹⁵.

Naturalna stopa bezrobocia oznacza zatem pewien stan „optymalny” czy też konieczny w warunkach występowania niedoskonałości rynków. W dynamicznej gospodarce występują bowiem ustawiczne zmiany poziomu oraz struktury popytu i podaży na rynku pracy oraz towarów. Informacje o wolnych miejscach pracy i wolnej sile roboczej są także niedoskonałe, a koszty mobilności siły roboczej stosunkowo wysokie. W sytuacji zatem niedoskonałego funkcjonowania rynków tego rodzaju frukcje i niedopasowania strukturalne nie mogą być usunięte w krótkim okresie i przybierają charakter długotrwały.

W odpowiedzi na naturalną stopę bezrobocia keynesiści kontynuowali jednak badania nad tradycyjnym krzywym Phillipsa, przedstawiając teorię NAIRU. Koncepcja ta oznaczała taką stopę bezrobocia, przy której wzajemne oczekiwania płacowe firm i pracowników są niesprzeczne, a zatem nie zmieniają się inflacji¹⁶. Inaczej, NAIRU to taka stopa bezrobocia, która zapewnia tylko zgodność między postulowanymi przez robotników płacami realnymi a możliwym do zaakceptowania przez pracodawców płacą wyznaczaną przez wydajność pracy i wielkość narzutu cenowego przedsiębiorstwa¹⁷. Wysoka stopa bezrobocia NAIRU zależy przy tym od wielu czynników o charakterze realnym, niezwiązanych bezpośrednio z rozmiarami efektywnego popytu na towary, takich np. jak: poziom wydajności pracy; system zasiłków dla bezrobotnych (bardziej hojny podnosi poziom bezrobocia równowagi); stopień ochrony stosunków pracy, siła i pozycja przetargowa związków zawodowych; intensywność poszukiwań pracy przez bezrobotnych (im wyższe, tym niższe bezrobocie) itp. Jednocześnie teoria ta dowodzi, że w celu przeciwdziałania krótko- i średniookresowym szokom (zarówno popytowym, jak i podażowym), wpływającym na poziom bezrobocia ogółem (i poprzez efekt histerezy¹⁸ również

¹⁵ M. Friedman, *The Role of Monetary Policy*, „American Economic Review” 1968, vol. 58, nr 1, s. 8.

¹⁶ M. Socha, U. Sztanderska, *op.cit.*, s. 18.

¹⁷ R. Layard, S. Nickell, R. Jackman, *op.cit.*, s. 14.

¹⁸ Według teorii histerezy poziom bezrobocia równowagi zależy nie tylko od aktualnego kształtu czynników realnych determinujących to bezrobocie, ale również od wcześniejszych tendencji bezrobocia faktycznego. To ostatnie z kolei uzależnione jest – w istotnej mierze – także od tzw. przejściowych „wstrząsów” popytowych i podażowych. Zgodnie z teorią histerezy, poziom bezrobocia równowagi podawany jest za faktyczną stopę bezrobocia (kształtowaną przez wstrząsy popytowe i podażowe), co oznacza przypisanie istotnego wpływu czynnikom koniunkturalnym w kształtowaniu się poziomu bezrobocia równowagi. Szerzej na ten temat zob. m.in.: O.J. Blanchard, H.L. Summers, *Hysteresis and the European Unemployment Problem* [w:] *Unemployment, Hysteresis and the Natural Rate Hypothesis*, pod red. R. Crossa, Basil Blackwell, Oxford 1988.

na poziom NAIRU), istotną rolę w ograniczaniu tego typu bezrobocia odgrywa także stymulowanie globalnego popytu w gospodarce.

Reasumując powyższe spostrzeżenia należy stwierdzić, że w obu teoriach do bezrobocia równowagi zalicza się takie jego rodzaje, jak: frykcyjne, strukturalne oraz instytucjonalne, na które – w długim okresie – mają wpływ tylko czynniki realne¹⁹.

Drugim typem bezrobocia jest bezrobocie nierównowagi, które, jak już wspomniano, z bezrobociem cyklicznym. Bezrobocie cykliczne (konjunkturalne) związane jest z okresowym osłabieniem ogólnej aktywności gospodarczej, znajdując swój wyraz w spadku lub spowolnionym wzroście produkcji, co z kolei pociąga za sobą zmniejszenie popytu na pracę i wzrost bezrobocia.

Ten rodzaj bezrobocia widnieje w literaturze zwłaszcza z nazwiskiem J.M. Keynesa, według którego wielkość zatrudnienia i bezrobocia wyznaczone są przez rozmiary efektywnego popytu na towary obejmującego popyt konsumpcyjny i inwestycyjny, przy czym wzrost tego popytu pociąga za sobą wzrost produkcji i zatrudnienia oraz spadek bezrobocia²⁰.

J.M. Keynes, analizując powyższe zagadnienia, zakwestionował m.in. prawo rynków Sayera²¹, podkreślając wysoką niestabilność inwestycji w gospodarce rynkowej, związanej z niepewnymi oczekiwaniami przedsiębiorców co do przyszłych zysków²². W sytuacji zaś niestabilności gospodarczej efektywny popyt na towary ustala się niezależnie od popytu odpowiadającego pełnemu zatrudnieniu, implikując pojawienie się bezrobocia „przymusowego” związanego z niedostatecznym popytem na towary.

Przywoływany tu autor podkreślał przy tym niezdolność gospodarki do osiągnięcia stanu pełnego zatrudnienia oraz postulował wzmożoną aktywność państwa w tym zakresie w celu pobudzania efektywnego popytu na towary.

Wskazane wyżej teorie dotyczące bezrobocia odnoszą się do dojrzałych gospodarek rynkowych. W krajach przechodzących transformację, zarówno bezrobocie równowagi, jak i nierównowagi powiększane jest natomiast – jak już zauważono na wstępie – również przez pewne istotne i uzupełniające frakcje wynikające z transformacji ustrojowej, czyli także wskutek tzw. bezrobocia transformacyjnego²³.

¹⁹ M. Friedman, *Nobel Lecture: Inflation and Unemployment*, „Journal of Political Economy” 1977, vol. 85, nr 3, s. 458.

²⁰ J.M. Keynes, *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa 1985, s. 51 i 52.

²¹ Prawo rynków Sayera mówi, że nadprodukcja jako zjawisko trwałe i powiększające się jest absolutnie niemożliwa. Może się ona natomiast pojawić jako zjawisko krótkotrwałe, przejściowe i ograniczone. Produkcja otwiera bowiem zbyt produktom, czyli podaje samoistnie stwarza popyt.

²² J.M. Keynes, *op.cit.*, s. 143.

²³ Por. W. Jarmolowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie równowagi a polityka państwa...*, s. 25–51.

Bezrobocie takie oznacza stan, którego podstawowe i bezpośrednio przyczyną pojawiają się w procesie transformacji ustrojowej oraz są tego procesu elementami. Jego geneza bierze się z występowania w gospodarce centralnie zarządzanej określonej struktury produkcji i powstawania tendencji do nadmiernego zatrudnienia²⁴. Niedopasowania między podażą a popytem – w przypadku transformacyjnego bezrobocia strukturalnego – determinowane są przy tym oddziaływaniem szczególnych czynników, o charakterze ekonomicznym i społecznym, wynikających z dokonujących się przekształceń ustrojowych i prowadzących do istotnych zmian w strukturze kwalifikacyjnej, gałęziowej i regionalnej popytu na pracę oraz podaży pracy. I to – dodajmy – wyróżnia odmiennych od tych, które występowałyby w warunkach funkcjonowania „względnie ustabilizowanej” (choć także podlegającej przekształceniom strukturalnym) gospodarki rynkowej. Natomiast piętno transformacyjne bezrobocie instytucjonalnego uwarunkowane jest z kolei takimi zmianami ustrojowymi w gospodarce przechodzącej transformację, które wpływają głównie na usztywnienie płac i brak zainteresowania samych przedsiębiorstw obniżaniem bezrobocia poprzez oferowanie niższych wynagrodzeń. Ogólnie zatem należy podkreślić, że bezrobocie transformacyjne to także pewien – mniejszy lub większy – fragment bezrobocia ogółem²⁵, powiększający się zarówno w bezrobociu równowagi, jak i nierównowagi.

3. Polityka gospodarcza ograniczająca bezrobocie równowagi i nierównowagi

Przyjęty podział bezrobocia umiarkowanego – jak sądzimy – bardziej wnikliwe rozpatrywanie jego struktury, a więc także i powiązań między składowymi tego bezrobocia w ogóle oraz ich relacjami z innymi elementami rynku pracy, a w następstwie – także i powiązania z innymi typami i instrumentami polityki gospodarczej oddziałującymi na funkcjonowanie tego rynku.

Nie bez znaczenia jest bowiem fakt, że bezrobocie całkowite, a w jego ramach także bezrobocie równowagi jak i nierównowagi, jest w znacznym stopniu skutkiem ogólnych niedopasowań zachodzących w makroekonomicznych procesach wzrostu gospodarczego. Zatem to właśnie polityka makroekonomiczna i jej różnorodne odmiany, pozostające zarazem w różnorodnych współzależnościach z bardziej

²⁴ Por. W. Balicki, B. Ptaszyńska, *Strukturalne bezrobocie transformacyjne* [w:] *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2003, s. 40.

²⁵ Szerzej na ten temat zob.: W. Jarmołowicz, B. Woźniak, *Transformacyjne bezrobocie równowagi*, Materiały konferencyjne, „III Zjazd Katedr Ekonomii” zorganizowany przez Uniwersytet Szczeciński, Międzyzdroje 5–7.06.2006.

bezporednioju ukierunkowan polityk zatrudnienia oraz rynku pracy, moe to zjawisko łagodzi i przewycia .

W ramach polityki makroekonomicznej (jako nastawionej na kształtowanie ł cznych wielko ci popytu i poda y), nawet w najbardziej „antyinterwencjonistycznym” podej ciu do gospodarki (czyli zakładaj cym m.in. wyst powanie wolnej konkurencji oraz zdolno tej gospodarki do samoczynnego równowa enia si), podstawowe znaczenie maj przynajmniej takie rodzaje polityki, jak monetarna i fiskalna. W miar za wzrostu ingerencji pa stwa w mechanizmy rynkowe na znaczeniu zyskuje równie polityka kursowa oraz cen i dochodów²⁶.

W przypadku analizowanego tu bezrobocia równowagi i jego poszczególnych rodzajów (tj. frykcyjnego, strukturalnego i instytucjonalnego) szczególnego znaczenia nabiera poda owy efekt tych rodzajów polityki.

I tak, mo liwo ci oraz skuteczno ci polityki monetarnej wobec bezrobocia równowagi (cho nie tylko od strony poda owej, ale i popytowej) dowodzi współcze nie zwłaszcza neokenesizm. Podkre la si tu bowiem m.in., e powodem trudno ci zwi zanych z równowa eniem rynku pracy jest utrzymywanie si licznych „sztywno ci”²⁷, w tym głównie płacowych, zwi zanych m.in. z zawieraniem długookresowych (formalnych lub nieformalnych) kontraktów płacowych. W takich za warunkach, gdy dyskrecjonalne zmiany poda y pieni dza dokonywane s cz ciej ni zmiany kontraktów płacowych, polityka pieni na – poprzez wpływ na poziom cen – mo e istotnie oddziaływa na stawki płac realnych oraz inne wielko ci, w tym i na poziom zatrudnienia²⁸.

Inn przyczyn utrzymywania si „sztywno ci” rynku pracy – według neokenesistów – jest oferowanie przez pracodawców płacy motywuj cej, zachaj cej do wi ksze go wysiłku, a ograniczaj cej „bumelowanie” (czy inaczej, obijanie si) w pracy oraz zmniejszaj cej nadmiern rotacj pracowników. Istotne ograniczenia w elastycznym funkcjonowaniu rynku pracy mog równie wynika z silnej pozycji i wpływów dotychczas zatrudnionych pracowników (czyli siły tzw. *insiders*), a zarazem wskutek braku wi kszych mo liwo ci oddziaływania na zachowanie si przedsi biorstwa ze strony tzw. *outsiderów* jako osób pozostaj cych poza organizacj gospodarcz .

W takich przypadkach utrzymywanie si płac powy ej poziomu równowagi (zwłaszcza w sytuacji wstrz su popytowego i pogarszania si aktywno ci gospodarczej) prowadzi – w długim okresie – do pogł bienia spadku produkcji i zatrudnienia, a wi c i do wzrostu bezrobocia równowagi. Jednocze nie jednak

²⁶ K. Barteczko, A. Bocian, *Polityka gospodarcza – przeł d koncepcji i znacze* [w:] *Modelowanie polityki makroekonomicznej*, PWE, Warszawa 1996, s. 18 i 19.

²⁷ Por. również : I. Bludnik, *Keynes a neokenesi ci*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2, s. 132.

²⁸ Szerzej na ten temat: *ibidem*, s. 136–138.

takie w krótkim okresie zmiany wielkości popytu przy małej elastyczności podaży pracy determinują wielkość zatrudnienia i tym samym bezrobocie. Teorie neokeynesowskie dowodzą również, że „stworzenie” dodatkowego agregatowego popytu, np. poprzez działania leżące w zakresie polityki monetarnej (np. wzrost podaży pieniądza), powinno spowodować spadek płac realnych (przy sztywnych płacach nominalnych) i wejście nowych firm na rynek²⁹. Jeżeli nawet impuls popytowy potem zniknie, to miejsca pracy jednak pozostają. Dotyczy to wszak nie tylko krótkich okresów, ponieważ w długim okresie w modelach neokeynesowskich zakłada się już i tak spadek płac i cen³⁰.

Istotny wpływ na ograniczenie bezrobocia równowagi może mieć także polityka fiskalna oddziałująca na podażową stronę gospodarki, np. poprzez bezpośrednie inwestycje państwa w infrastrukturę gospodarczą oraz edukację i naukę. Polityka fiskalna (w tym zwłaszcza oparta na ekspansji podatkowej) ma również ważne znaczenie w określaniu „gotowości” pracodawców do „kształtowania” zatrudnienia. Wiadomo bowiem, że im wyższe są podatki i koszty pracy – a ogólniej, stopa redystrybucji w budżecie państwa – tym mniejsze są „chęć” i „możliwość” inwestycyjne przedsiębiorstw, a w konsekwencji: ograniczanie zatrudnienia³¹. Podobny wpływ na wzrost bezrobocia równowagi może mieć system transferów budżetu państwa, w tym głównie zasiłków dla bezrobotnych czy świadczeń przedemerytalnych (im bardziej hojne, tym większe bezrobocie równowagi).

Z kolei polityka makroekonomiczna wobec bezrobocia nierównowagi wymaga przede wszystkim oddziaływania na sferę nominalną gospodarki, czyli działań po stronie popytu. Aktywna polityka popytowa (zarówno monetarna, jak i fiskalna) odgrywa bowiem ważną rolę w ograniczaniu wstrząsów popytowych jako przyczyniających się do powstania odchylenia bezrobocia faktycznego od bezrobocia równowagi. Jednocześnie nie przyczynia się ona również – jak już wspomniano – do oddziaływania na poziom samego bezrobocia równowagi. Zgodnie bowiem ze zjawiskiem histerezy, które utrzymuje bezrobocie równowagi na wyższym poziomie (gdy bezrobocie to podlega za faktyczny stop bezrobocia kształtowanemu przez wstrząsy popytowe i podaży), należałoby podjąć działania niedopuszczające do wzrostu bezrobocia faktycznego. Pamiętajmy także bowiem, że jeżeli stopa bezrobocia utrzymuje się na bardzo wysokim

²⁹ D.J. Snower, *Evaluating Unemployment Policies: What Do the Underlying Theories Tell Us?* [w:] *Unemployment Policy: Government Options for the Labour Market*, pod red. D.J. Snowera i G. De La Dehesa, Cambridge University Press, Cambridge 1997, s. 26.

³⁰ Por. I. Bludnik, *Neokeynesizm* [w:] *Współczesne teorie ekonomiczne*, pod red. M. Ratajczaka, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005, s. 105 i 106.

³¹ W. Wilczyński, *Polski przełom ustrojowy 1989–2005. Ekonomia epoki transformacji*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 28.

poziomie, to staje się ona po pewnym czasie „naturalna”, czyli nie wzrasta równie tym samym bezrobociem równowagi.

Reasumując należy także podkreślić, że polityka makroekonomiczna (zarówno monetarna, jak i fiskalna), tak o charakterze popytowym (dajca krótkookresowe efekty realne), jak i o charakterze podażowym (dajca efekty realne w długim okresie), uzależniona jest przede wszystkim od samego natężenia zjawiska bezrobocia i dolegliwości społeczno-ekonomicznych jego skutków.

Powyższe i przykładowo tu traktowane działania na poziomie makroekonomicznym łączą się ściśle z działaniami mikroekonomicznymi, dotyczącymi m.in. popytotwórczych efektów polityki państwa na rynku pracy w zakresie zasiłków dla bezrobotnych, subsydiowania zatrudnienia, bezpośredniego tworzenia miejsc pracy czy też szkoleń zawodowych. Zadania takie wypełnia także, jak wiadomo, zwłaszcza polityka rynku pracy, a szerzej – także polityka zatrudnienia³². Ta ostatnia ma przy tym na celu oddziaływanie na ogólną wielkość zatrudnienia w gospodarce (tj. na jego rozmiary i strukturę), podczas gdy ta pierwsza – przewyższenie i ograniczanie samego bezrobocia, w tym jego ekonomicznych i społecznych kosztów.

Należy jednak zauważyć, że w wypadku polityki zatrudnienia wykorzystuje się także instrumenty polityki makroekonomicznej, a zwłaszcza polityki pieniężnej i fiskalnej. Staje się ona przez to integralną częścią polityki gospodarczej państwa w ogóle, rodzajami zaś zapewniającymi realizację prawa do pracy oraz wysoki poziom zatrudnienia są również inne narzędzia oraz instrumenty bieżącej polityki gospodarczej, w tym także, jak polityka cenowo-dochodowa czy polityka współpracy gospodarczej z zagranicą³³.

W jeszcze szerszym ujęciu, także polityka ustrojowa (systemowa) zmierzająca – choćby w dłuższym okresie – tak do przekształceń ustrojowych (transformacyjnych), jak też strukturalnych (związanych z przebudową struktury gospodarki)³⁴, stanowi istotny sposób realizacji celów polityki zatrudnienia.

Zatem zaliczenie do polityki mikroekonomicznej zarówno polityki zatrudnienia, jak i polityki rynku pracy, chociażby użyteczne i uzasadnione, nie jest jeszcze ani wyczerpujące, ani też rozłączne, ponieważ takie ujęcia pozostają w róż-

³² Por. także: W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa na rynku pracy – jej przesłanki teoretyczne oraz formy realizacji po roku 2000* [w:] *Ekonomia*, pod red. B. Borkowskiej i G. Wrzeszcz-Kamińskiej, Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 1131, Wrocław 2006, s. 143–159.

³³ E. Kryńska, *Makroekonomiczne i demograficzne uwarunkowania rynków pracy. Analiza komparatywna* [w:] *Rynek pracy w wybranych krajach: metody przeciwdziałania bezrobociu*, pod red. E. Kryńskiej, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1999, s. 36.

³⁴ Por. m.in. W. Wilczyński, *Dwa szkice o polityce* [w:] *Problemy polityki ekonomicznej. Studia i szkice na Jubileusz Prof. Z. D. browskiego*, pod red. J. Tarajkowskiego, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1998, s. 15–17 oraz tegoż, *Ustrój gospodarczy i system regulacji w Polsce. Wpływ na stabilizację i wzrost gospodarczy*, Centrum im. A. Smitha, Warszawa 1996, s. 2.

nych powiązaniach z polityką makroekonomiczną. Tym niemniej podejście takie pozwala na uwypuklenie celowości (intencjonalnych) kierunków oddziaływania państwa wraz z odpowiednimi dla nich instrumentami.

Bliższe bowiem jeszcze zdefiniowanie polityki zatrudnienia prowadzi do określenia, co zajmuje się ona ustalaniem i wyznaczaniem w układzie dynamicznym siły sprężenia procesu rozwoju gospodarki z procesami demograficzno-społecznymi oraz co wskazuje na konkretne cele zatrudnieniowe, jak również metody oraz środki prowadzące do osiągnięcia wyznaczonych celów. Ponadto, co – bezpośrednio i pośrednio – wpływa ona także na kształtowanie się kierunków i tempa rozwoju zatrudnienia³⁵.

Wśród celów polityki zatrudnienia wymienia się najczęściej: pełne i racjonalne zatrudnienie, podporządkowanie działań w zakresie wzrostu zatrudnienia – maksymalizacji wzrostu produktu społecznego, ograniczanie bezrobocia (w tym zarówno bezrobocia równowagi jak i nierównowagi), a także stałe i efektywne zagospodarowywanie – w formie aktywizacji zawodowej – pojawiających się nadwyżek siły roboczej³⁶.

Można przy tym przyjąć, że głównym celem polityki zatrudnienia jest osiągnięcie wyszeregowania ludności w procesie pracy, czyli m.in. takiego ograniczania bezrobocia równowagi, które ma charakter długookresowy i prowadzi do bierności zawodowej. Cel ten można osiągnąć poprzez: zwiększenie zatrudnienia, rozwój jakości zasobów ludzkich, rozwój przedsiębiorczości, poprawę zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku oraz przez wzmocnienie polityki równości szans na rynku pracy³⁷.

Z kolei inny zespół instrumentów mikroekonomicznych stanowi polityka rynku pracy (prowadzona przez samych przedsiębiorców), która koncentruje się zazwyczaj na rozwiązywaniu problemów strukturalnych i społecznych związanych z samym bezrobociem.

Politykę rynku pracy charakteryzują zwykle cztery zasadnicze cele:

- zatrudnieniowy,
- strukturalny,
- produkcyjny,
- socjalny.

Realizacja tzw. celu zatrudnieniowego polega na ograniczaniu rozmiarów bezrobocia (w tym również pośrednio bezrobocia nierównowagi uzależnionego

³⁵ M. S. p., *Uwarunkowania i przemiany strukturalne zatrudnienia młodocianych w przemyśle polskim*, Zeszyty Naukowe AE w Poznaniu, seria II, nr 147, Poznań 1996, s. 23. Zob. również: W. Jarmołowicz, M. Knapiszka, *op.cit.*, s. 90–100.

³⁶ M. S. p., *op.cit.*, s. 25.

³⁷ *Narodowa strategia wzrostu zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w latach 2000–2006*, Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa 2000, s. 34, <http://www.mpips.gov.pl>.

od kształtowania się koniunktury gospodarczej). Z kolei realizacja celu strukturalnego to działania na rzecz zmniejszania niedopasowań strukturalnych na rynku pracy (czyli ograniczanie głównie bezrobocie równowagi, w tym bezrobocie strukturalne), celu produkcyjnego zaś – to dążenie do podniesienia produktywności siły roboczej (która wyznacza poziom płac realnych odpowiadających możliwościom ekonomicznym gospodarki, czyli wpływa na wysokość bezrobocia NAIRU). Realizacja natomiast celu czwartego, bardziej już socjalnego, polega na zapewnieniu finansowego zabezpieczenia osobom dotkniętym zwolnieniami oraz na integracji zawodowej bezrobotnych mających szczególne trudności na rynku pracy³⁸.

Państwo, oddziałując na rynek pracy, może więc, z jednej strony, stymulować wzrost popytu na pracę (oddziałując na sferę nominalną w gospodarce, w tym na bezrobocie równowagi i nierównowagi), a z drugiej – zmniejszać podaż siły roboczej (wpływając na sferę realną, czyli głównie na bezrobocie równowagi)³⁹.

Zwiększanie liczby miejsc pracy odbywa się zwłaszcza w ramach tzw. aktywnej polityki rynku pracy (ALMP⁴⁰), m.in. poprzez subwencjonowanie zatrudnienia, mające na celu utrzymanie albo zwiększenie dotychczasowego jego poziomu w przedsiębiorstwach prywatnych. Ponadto, państwo może również tworzyć nowe miejsca pracy w sektorze państwowym, w tym na podstawie specjalnych programów zwiększania zatrudnienia. Oprócz tego istotnym sposobem zwiększania popytu na pracę jest sprzyjanie szeroko rozumianej przedsiębiorczości, wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze prywatnym w małych i średnich przedsiębiorstwach, pobudzanie lokalnych inicjatyw wzrostu zatrudnienia czy też ujednolicenie zasad udzielania np. pomocy finansowej i organizacyjnej w ramach tzw. samozatrudnienia (czyli przejścia ze statusu bezrobotnego na pozycję zatrudnionego we własnej firmie)⁴¹. Z punktu widzenia bezrobocia równowagi i nierównowagi duże znaczenie ma zwłaszcza wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw⁴², które są podmiotami absorbującymi znaczne siły roboczej oraz przyczyniają się do zwiększenia konkurencyjności gospodarki⁴³.

³⁸ Z. Wiñiewski, *Kierunki i skutki deregulacji rynku pracy w krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1999, s. 20.

³⁹ Postulat prowadzenia świadomej polityki pełnego zatrudnienia polegającej na regulowaniu podaży i popytu na pracę w aspekcie krajowym i lokalnym, zawarto m.in. w: M. Zajdel, *Zmiany w strukturze pracujących w gospodarce województwa łódzkiego* [w:] *Rynek pracy i bezrobocie*, Acta Universitatis Lodzianis, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999, s. 81.

⁴⁰ ALMP – *Active Labour Market Policy*.

⁴¹ K. Markowski, *Rola państwa w gospodarce rynkowej*, PWE, Warszawa 1992, s. 156.

⁴² L. Hannah, *Marshall's „Trees” and the „Global Forest”: Were „Giant Redwoods” Different?*, za: „The Economist” 1996, nr 11, s. 2–8.

⁴³ *Ibidem*, s. 221.

Natomiast działania na rzecz zmniejszania podaży pracy, podejmowane w ramach pasywnej polityki rynku pracy (PLMP⁴⁴), to zwłaszcza: elastyczne traktowanie wieku emerytalnego, przedłużenie obowiązkowego okresu kształcenia młodzieży, okresowe osłabienie aktywności zawodowej, zwiększenie zatrudnienia poprzez dzielenie istniejących miejsc pracy na większe liczby zatrudnionych, elastyczne formy czasu pracy oraz osłona socjalna bezrobotnych⁴⁵. Pośrednio działania takie mogą również wpływać na ożywienie popytu, chociaż – co oczywiste – nie wpływają one na wzrost produkcji⁴⁶.

Pasywna polityka rynku pracy to również finansowe łagodzenie skutków bezrobocia poprzez zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki i świadczenia przedemerytalne, wcześniejsze emerytury, jednorazowe wypłaty pieniężne z tytułu zwolnienia pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz zasiłki i świadczenia społeczne⁴⁷. Wpływ tej polityki na zmniejszanie bezrobocia przejawia się natomiast także w uniemożliwieniu trwałej dezaktywizacji zawodowej części zasobów pracy⁴⁸.

4. Konkluzje

Sytuacja na rynku pracy jest wypadkową nieustannych zmian systemu gospodarczego i towarzyszących im ograniczeń oraz słaboci w funkcjonowaniu gospodarki. Głównym kosztem tych zmian jest zjawisko bezrobocia, którego skutki – nieakceptowane społecznie i ekonomicznie – uzasadniają konieczność jego ograniczania i przezwyciężania.

Uwzględnienie przy tym podziału bezrobocia „całkowitego” na bezrobocie równowagi i nierównowagi może być – jak sugerujemy – skuteczną aplikacją praktycznym, czyli konstruowaniu skutecznego programu naprawy rynku pracy.

Wnioski płynące z przedstawionej analizy podnoszą wagę konstatacji, że polityka państwa wobec rynku pracy – w krótkim okresie – powinna polegać na ograniczaniu nie tylko bezrobocia strukturalnego, ale także waha bezrobocia nierównowagi, poprzez stabilizowanie waha koniunkturalnych. W dłużym zaś

⁴⁴ PLMP – *Passive Labour Market Policy*.

⁴⁵ I. Lichniak, *Uwagi o polityce rynku pracy* [w:] *Założenia a rezultaty polityki gospodarczej w okresie transformacji*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 1994, s. 96.

⁴⁶ M. Kabaj, *Aktywna polityka zatrudnienia i metody walki z bezrobociem. Wybrane problemy*, Studia i Materiały, z. 11, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1990, s. 40.

⁴⁷ E. Kwiatkowski, *op.cit.*, s. 548.

⁴⁸ E. Kryńska, *Polityka gospodarcza państwa a zapobieganie i zwalczanie bezrobocia*, „Polityka Społeczna” 2000, nr 1, s. 3.

okresie polityka taka może służyć również strukturalnej i instytucjonalnej przebudowie gospodarki. Chodzi tu – w wymiarze krótkookresowym – o poprawę efektywności funkcjonowania rynku pracy i towarów, skuteczniejsze działania urzędów zatrudnienia, lepszą informację o miejscach pracy i bezrobotnych, rozwój szkoleń zawodowych czy też poprawę mobilności siły roboczej poprzez rozwój infrastruktury. W wymiarze długookresowym zaś – tak jest o dynamizowanie i równowagę wzrostu gospodarczego oraz towarzyszące temu wzrostowi przemiany w strukturze produkcji oraz w strukturze instytucjonalnej.

Jednocześnie należy podkreślić, że w krajach przechodzących transformację polityka taka – oprócz tradycyjnych praktyk stosowanych w gospodarkach ustabilizowanych – powinna uwzględnić dodatkowo aspekt transformacyjny. W gospodarce transformującej się redukcja bezrobocia wymaga bowiem trudniejszego do osiągnięcia – niż w dojrzałej gospodarce rynkowej, ale po danego – stanu ukształtowania się odpowiednich wielkości determinujących popyt na pracę oraz jej podaż. Zatem niezbędnym elementem ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy jest przede wszystkim szybkie zakończenie procesów transformacyjnych w ogóle.

W gospodarkach przechodzących transformację kluczową kwestią staje się zwłaszcza przyspieszenie zmian strukturalnych na rynku pracy. Zmiany te są właściwie wtórne do zmian strukturalnych w całej gospodarce, dla której podstawą jest istnienie oraz rozwój dziedzin nowoczesnych, produktywnych i nasyconych najnowszymi technikami, a podstawą tego typu działań jest polityka strukturalna i systemowa (w tym szybkie zakończenie prywatyzacji) oraz bardziej elastyczna i dostosowana do polskich warunków polityka zatrudnienia i rynku pracy. W celu podniesienia konkurencyjności gospodarki niezbędne jest również dalsze uelastycznianie rynku pracy, a tym samym ograniczanie również i w ten sposób bezrobocia instytucjonalnego.

Ogólniejszym postulatem, lecz tak jest istotnym z punktu widzenia związków występujących między bezrobociem a wzrostem produktu społecznego, jest potrzeba rozwijania przez państwo swobody w prowadzeniu działalności gospodarczej przez mikroprzedsiębiorstwa. Ponadto, państwo powinno także dążyć do umacniania stabilizacji makroekonomicznej, a w tym ograniczania inflacji jako warunku długoterminowego wzrostu zapewniającego przyrost miejsc pracy (także poprzez przyciągnięcie kapitału zagranicznego w postaci inwestycji bezpośrednich oraz transferów rozwojowych).

Istotną kwestią staje się również upowszechnianie wiedzy o zasadach i mechanizmach działania gospodarki rynkowej, związanej z ponoszeniem własnej odpowiedzialności materialnej za własne postępowanie, w tym wskutek ograniczania przywilejów, do których przyzwyczało się społeczeństwo, a które obecnie nie znajdują ani motywacyjnego, ani czysto nawet socjalnego uzasadnienia dla ich utrzymania.

Literatura

- Balicki W., Ptaszy ska B., *Strukturalne bezrobocie transformacyjne* [w:] *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Pozna 2003.
- Barteczko K., Bocian A., *Polityka gospodarcza – przegląd koncepcji i znacze* [w:] *Modelowanie polityki makroekonomicznej*, PWE, Warszawa 1996.
- Blanchard O.J., Summers H.L., *Hysteresis and the European Unemployment Problem* [w:] *Unemployment, Hysteresis and the Natural Rate Hypothesis*, pod red. R. Crossa, Basil Blackwell, Oxford 1988.
- Bludnik I., *Keynes a neokeynesi ci*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2.
- Bludnik I., *Neokeynesizm* [w:] *Współczesne teorie ekonomiczne*, pod red. M. Ratajczaka, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Pozna 2005.
- Ehrenberg R.G., Smith R.S., *Modern Labor Economics, Theory and Public Policy*, HarperCollins Publishers, New York 1991.
- Friedman M., *Nobel Lecture: Inflation and Unemployment*, „Journal of Political Economy” 1977, vol. 85, nr 3.
- Friedman M., *The Role of Monetary Policy*, „American Economic Review” 1968, vol. 58, nr 1.
- Haltiwanger J.C., *The Natural Rate of Unemployment* [w:] *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, Macmillan Press, Cambridge 1987.
- Hannah L., *Marshall’s „Trees” and the „Global Forest”: Were „Giant Redwoods” Different?*, za: „The Economist” 1996, nr 11.
- Jarmołowicz W., *Przyczynek do dyskursu o pojmowaniu i uprawianiu polityki gospodarczej* [w:] *Procesy i kierunki przemian w gospodarce, przestrzeni i społecze stwie*, pod red. M. Bucka i J. Słodczyka, Uniwersytet Opolski, Opole 2005.
- Jarmołowicz W., Knapi ska M., *Polityka pa stwa na rynku pracy – jej przesłanki teoretyczne oraz formy realizacji po roku 2000* [w:] *Ekonomia*, pod red. B. Borkowskiej i G. Wrzeszcz-Kami skiej, Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 1131, Wrocław 2006.
- Jarmołowicz W., Knapi ska M., *Polityka pa stwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Pozna 2005.
- Jarmołowicz W., Szarzec K., *Równowaga na rynku pracy – mi dzy liberalizmem a interwencjonizmem gospodarczym* [w:] *W kr gu liberalizmu*, Materiały konferencyjne, Wydawnictwo Forum Naukowe, Wy sza Szkoła Zarz dzania i Bankowo ci w Poznaniu, Pozna 2006.
- Jarmołowicz W., Wo niak B., *Bezrobocie jako wyzwanie dla polityki pa stwa polskiego* [w:] *Wyzwania wobec polityki gospodarczej. Polska na pocz tku XXI wieku*, pod red. J. Tarajkowskiego, Pozna skie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Pozna 2006.
- Jarmołowicz W., Wo niak B., *Bezrobocie równowagi a polityka pa stwa wobec rynku pracy* [w:] *Teoretyczne aspekty gospodarowania*, pod red. D. Kopyci skiej, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczeci skiego, Szczecin 2005.
- Jarmołowicz W., Wo niak B., *Bezrobocie równowagi i nierównowagi w gospodarce transformuj cej si (na przykładzie Polski)* [w:] *Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji, po dane kierunki w ograniczaniu bezrobocia*, pod red. J. Ostaszewskiego, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2006.
- Jarmołowicz W., Wo niak B., *Pa stwo jako podmiot polityki gospodarczej na rynku pracy. Elementy oceny* [w:] *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Pozna 2003.
- Jarmołowicz W., Wo niak B., *Transformacyjne bezrobocie równowagi*, Materiały konferencyjne, „III Zjazd Katedr Ekonomii” zorganizowany przez Uniwersytet Szczeci ski, Mi dzydroje 5–7.06.2006.
- Kabaj M., *Aktywna polityka zatrudnienia i rodki walki z bezrobociem. Wybrane problemy*, Studia i Materiały, z. 11, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1990.

- Kaja J., *Polityka gospodarcza w systemie rynkowym [w:] Procesy i kierunki przemian w gospodarce, przestrzeni i społeczeństwie*, pod red. M. Bucka i J. Słodczyka, Uniwersytet Opolski, Opole 2005.
- Keynes J.M., *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa 1985.
- Kryśka E., *Makroekonomiczne i demograficzne uwarunkowania rynków pracy. Analiza komparatywna [w:] Rynek pracy w wybranych krajach: metody przeciwdziałania bezrobociu*, pod red. E. Kryśkiej, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1999.
- Kryśka E., *Polityka gospodarcza państwa a zapobieganie i zwalczanie bezrobocia*, „Polityka Społeczna” 2000, nr 1.
- Kwiatkowski E., *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Layard R., *How to Beat Unemployment*, Oxford University Press, Oxford 1986.
- Layard R., Nickell S., Jackman R., *Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market*, Oxford University Press, Oxford 1991.
- Lichniak I., *Uwagi o polityce rynku pracy [w:] Założenia a rezultaty polityki gospodarczej w okresie transformacji*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 1994.
- Markowski K., *Rola państwa w gospodarce rynkowej*, PWE, Warszawa 1992.
- Modigliani F., Papademos L., *Targets for Monetary Policy in the Coming Year*, „Brookings Papers on Economic Activity” 1975, nr 1.
- Najważniejsze pojęcia i definicje [w:] Współczesne teorie ekonomiczne*, pod red. M. Ratajczaka, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005.
- Narodowa strategia wzrostu zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w latach 2000–2006*, Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa 2000, <http://www.mpips.gov.pl>.
- Polityka gospodarcza*, pod red. B. Winiarskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Romer D., *Makroekonomia dla zaawansowanych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Sęp M., *Uwarunkowania i przemiany strukturalne zatrudnienia młodocianych w przemyśle polskim*, Zeszyty Naukowe AE w Poznaniu, seria II, nr 147, Poznań 1996.
- Snowder D.J., *Evaluating Unemployment Policies: What Do the Underlying Theories Tell Us? [w:] Unemployment Policy: Government Options for the Labour Market*, pod red. D.J. Snowdera i G. De La Dehesa, Cambridge University Press, Cambridge 1997.
- Socha M., Sztanderska U., *Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Wilczyński W., *Dwa szkice o polityce [w:] Problemy polityki ekonomicznej. Studia i szkice na Jubileusz Prof. Z. D. browskiego*, pod red. J. Tarajkowskiego, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1998.
- Wilczyński W., *Polski przełom ustrojowy 1989–2005. Ekonomia epoki transformacji*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2005.
- Wilczyński W., *Ustrój gospodarczy i system regulacji w Polsce. Wpływ na stabilizację i wzrost gospodarczy*, Centrum im. A. Smitha, Warszawa 1996.
- Wińiewski Z., *Kierunki i skutki deregulacji rynku pracy w krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1999.
- Woźniak B., *Bezrobocie a równowaga rynkowa. Koncepcje teoretyczne i praktyka funkcjonowania gospodarki rynkowej [w:] Gospodarka polska w obliczu akcesji do Unii Europejskiej. Bariery i czynniki rozwoju*, pod red. W. Jarmołowicza, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005.
- Zajdel M., *Zmiany w strukturze pracujących w gospodarce województwa łódzkiego [w:] Rynek pracy i bezrobocie*, Acta Universitatis Lodzensis, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.

The State's Policy in the Face of Unemployment

The labour market is considered to be one of the major factors which influence the actual economic processes, with all labour market mismatches reflected in high unemployment rates, or the exclusion from the labour market, leading to huge economic and social losses. On labour markets a booming economy is just one of the necessary conditions for lowering unemployment rates. Labour markets are subject to continuous structural and institutional transformations, which makes it impossible to define one specific and effective cure for unemployment. The adoption of the concept of dividing total unemployment rates into balanced unemployment (including frictional, structural and institutional unemployment) and unbalanced unemployment (identified with cyclical unemployment) seems to be a well-grounded solution. Defining the reasons for both types of unemployment should encourage the creation and application of appropriate economic policy instruments which would limit the impact of those negative phenomena.

Wacław Jarmołowicz – profesor nadzwyczajny, kierownik Katedry Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową na Wydziale Ekonomii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Studia wyższe ukończył w Wydziale Szkole Ekonomicznej w Poznaniu (obecnie Akademia Ekonomiczna w Poznaniu) w 1968 r., uzyskał tytuł magistra. W 1975 r. uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy nt. „Kształtowanie się wydajności i stosunku do pracy młodego pokolenia robotników (na przykładzie Fabryki Silników Obrótowych Zakładów Przemysłu Metalowego H. Cegielskiego)”, a w 1990 r. habilitował się na podstawie pracy nt. „Systemowe uwarunkowania i mechanizmy regulacji płac w przedsiębiorstwie”. Od 1993 r. jest zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego. W 2006 r. został mu nadany tytuł profesora nauk ekonomicznych.

Zainteresowania naukowo-badawcze: makroekonomia, gospodarowanie pracą, teoria i polityka płac.

Kontakt: Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Katedra Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, al. Niepodległości 10, 60-967 Poznań, tel.: 0-61 854-30-14, fax: 0-61 854-30-34, e-mail: wacław.jarmolowicz@ae.poznan.pl.

Beata Woźniak – adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową na Wydziale Ekonomii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Studia wyższe ukończyła na tej uczelni w 2002 r., uzyskała tytuł magistra. W 2006 r. uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy nt. „Bezrobocie równowagi i nierównowagi a polityka państwa wobec rynku pracy”.

Zainteresowania naukowo-badawcze: teoria i praktyka funkcjonowania rynku pracy, związki inflacji i bezrobocia w świetle współczesnych teorii ekonomicznych.

Kontakt: Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Katedra Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, al. Niepodległości 10, 60-967 Poznań, tel.: 0-61 854-37-16, fax: 0-61 854-37-16, e-mail: b.wozniak@ae.poznan.pl.